

Lapsen osallisuuden vahvistaminen SOS- Lapsikylässä

Työryhmän raportti ja suositukset

18.12.2014

Hannele Nikkanen

Sisällys

JOHDANTO.....	3
TYÖRYHMÄN TYÖSKENTELY	3
LAPSEN OSALLISUUS LASTENSUOJELUN ASIAKKAANA.....	4
Kysely lapsille ja nuorille osallistumisesta hoito- ja kasvatussuunnitelmanneuvotteluihin ja asiakassuunnitelmanneuvotteluihin.....	4
Keskeiset tulokset.....	4
Osallisuus itseä koskevassa päätöksenteossa	6
LAPSEN OSALLISUUS TOIMIPISTEIDEN ARJESSA.....	6
Opinnäytetyöt.....	7
Sari Carlsson (2012). AINUTKERTAINEN LAPSUUTENI. Lasten kokemuksia osallisuudesta Kaarinan SOS- lapsikylässä	7
Ernvall, Ida ; Jahnukainen, Johannes (2013). Lapsen osallisuus Tapiolan SOS-lapsikylän arjessa.....	9
YHTEENVETO TYÖRYHMÄN TAVOITTEISTA, TYÖSKENTELYSTÄ JA TUOTOKSISTA.....	10
SUOSITUKSET	10
Osallisuuden lupaus.....	10
Lupauksen tasot.....	11
Osallisuustyöryhmän suositukset.....	12
LÄHTEET.....	14
LIITE 1.	15
KYSELY LAPSILLE JA NUORILLE OSALLISTUMISESTA HOITO- JA KASVATUSSUUNNITELMANEUVOTTELUIHIN JA ASIASKASSUUNNITELMANEUVOTTELUIHIN	15
LIITE 2.	17
YHTEENVETO VASTAUKSISTA KYSELYYN LAPSILLE JA NUORILLE OSALLISTUMISESTA HOITO- JA KASVATUSSUUNNITELMANEUVOTTELUIHIN JA ASIASKASSUUNNITELMANEUVOTTELUIHIN	17
LIITE 3.	22
LASTEN OSALLISUUDEN VAHVISTAMINEN ITSEÄ KOSKEVASSA PÄÄTÖKSENTEOSSA	22
LIITE 4.	24
OSALLISUUDEN LUPAUS -kortti	24

JOHDANTO

SOS- Lapsikylässä perustettiin syksyllä 2012 työryhmä miettimään lapsen osallisuuden vahvistamista toimipisteissä. Työryhmän tehtävänä on ollut kartoittaa yhdistyksessä jo käytössä olevat lapsen osallisuuden muodot, lisätä tietoa ja ymmärrystä lapsen oikeudesta osallisuuteen sekä ideoida osallisuuden vahvistamisen keinoja SOS- Lapsikylässä. Työryhmän tehtävänä oli myös suunnitella lapsille ja nuorille oma palautesivusto SOS- Lapsikylän [www-sivuille](http://www.sivuille).

Työryhmän jäseniä olivat yhdistyksen keskuustoimistosta kehittämissuunnittelija Hannele Nikkanen (pj.), kehittämissuunnittelija Hanna Piironen ja AD, Web designer Elise Liikala, ohjaaja Johannes Jahnukainen Tapiolan SOS- lapsikylästä ja apulaisjohtaja Sari Carlsson Kaarinan SOS- lapsikylästä. Jokaisesta toimipisteestä nimettiin vastuuhenkilö työryhmän vahvistukseksi. Vastuuhenkilöitä olivat Vihannin lapsikylästä ohjaaja Jari Äijälä, nuorisokodista Vaajakoskelta ohjaaja Jaana Savonen, Lapin lapsikylästä sosiaalityöntekijä Suvi Seikkula, Punkaharjun lapsikylästä erityistytöntekijä Tarja Merilehti ja Tampereen lapsikylästä sosiaalityöntekijä Tiina Nummela.

TYÖRYHMÄN TYÖSKENTELY

Työryhmä aloitti työskentelyn helmikuussa 2013. Työskentely aloitettiin kartoittamalla lapsen osallisuuden toteutumista toimipisteissämme. Työryhmä tutustui lapsen osallisuudesta tehtyihin opinnäytetöihin, joissa oli tutkittu lapsen osallisuuden toteutumista Tapiolan (Johannes Jahnukainen & Ida Ernvall, 2013), Kaarinan (Sari Carlsson, 2012) ja Punkaharjun (Kimmo Honkanen, 2013) lapsikylissä sekä lapsikyläyhdistyksessä 2009 tehtyyn lasten kyselyyn (Anna-Liisa Koisti-Auer). Lisäksi selvitettiin mitä osallisuuden mahdollistamisen ja toteuttamisen keinoja on kirjattu yhdistyksen toimintakäytäntöihin. Keväällä 2013 toimipisteisiin lähetettiin kysely lapsen osallisuuden toteutumisen tavoista toimipisteen sosiaalityössä ja kodin tai osaston arjessa. Toimipisteiden vastuuhenkilöt vastasivat lasten ja nuorten kanssa kyselyyn osallisuuden toteutumisesta lapsen ja nuoren elämään liittyvässä päätöksenteossa.

Yhdistyksen lastensuojelun kehittämispäivillä Tampereella 30.9.2013 esiteltiin lapsen osallisuus hanketta ja työryhmän työskentelyä.

Työryhmän mielestä lapsen osallisuuden vahvistaminen yhdistyksessä edellytti toimipisteiden työntekijöiden yhteistä käsitystä ja ymmärrystä siitä, mitä lapsen osallisuus on. Tätä työskentelyä varten tilattiin Pesäpuu ry:stä osallisuusfoorumi jokaiseen toimipisteeseemme. Osallisuusfoorumit toteutuivat toimipisteissä: Kaarina 22.10.13, Punkaharju 28.10.13, Tapiola 23.1.14, Tampere 30.1.14, Vihanti 5.2.14, Lappi 6.2.14 ja Vaajakoski 17.2.14. Kaikissa toimipisteissä osallisuuden käsitteen ympärillä työskenteli yhdessä työntekijöitä ja toimipisteessä asuvia lapsia ja nuoria. Pesäpuun Selviytyjät -ryhmästä Johanna Barkman, Pipsa Vario ja Sami Isoniemi olivat kertomassa Osallisuus foorumi -työskentelystä 14.3.2014 keskuustoimistossa.

Työryhmä on työstänyt suosituksiaan edellä luetellun työskentelyn pohjalta. Työryhmän suositukset on esitetty tässä raportissa. Lisäksi työryhmä päätyi tiivistämään suositukset Osallisuuden lupaus -julisteksi ja kortiksi. Osallisuuden lupaus -julisteen ja kortin on kuvittanut Elise Liikala. Osallisuuden lupaus -materiaali julkistettiin SOS -lapsikyläyhdistyksen kehittämispäivillä 24.9.2014. Näillä kehittämispäivillä esiteltiin lapsen osallisuuden vahvistaminen -työryhmän työskentelyä ja Pesäpuun Selviytyjät ryhmä oli kertomassa Osallisuus foorumi -työskentelystä toimipisteissä. Osallisuuden lupaus -korttia jaettiin Valtakunnallisten

lastensuojelupäivien 2014 osallistujille. Perhehoidon päivillä 12. - 13.11.2014 oli työpajat Yhteisten asioiden ja tarinoiden äärellä, joissa työryhmän jäsenet Johannes Jahnukainen ja Sari Carlsson esittelivät lapsen osallisuuden vahvistamista lapsikyläyhdistyksessä. Työryhmä päätti työskentelynsä 16.12.2014 ja sai loppuraportin silloin valmiiksi.

LAPSEN OSALLISUUS LASTENSUOJELUN ASIAKKAANA

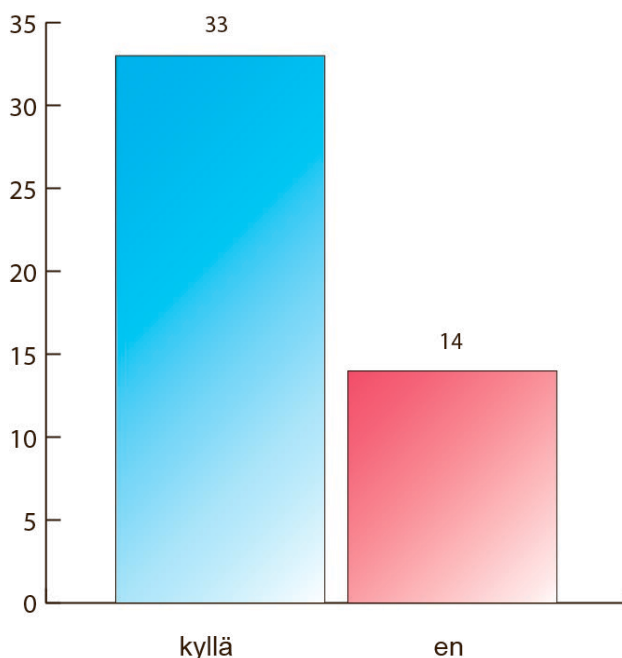
Kysely lapsille ja nuorille osallistumisesta hoito- ja kasvatussuunnitelman neuvotteluihin ja asiakassuunnitelman neuvotteluihin

Keskeiset tulokset

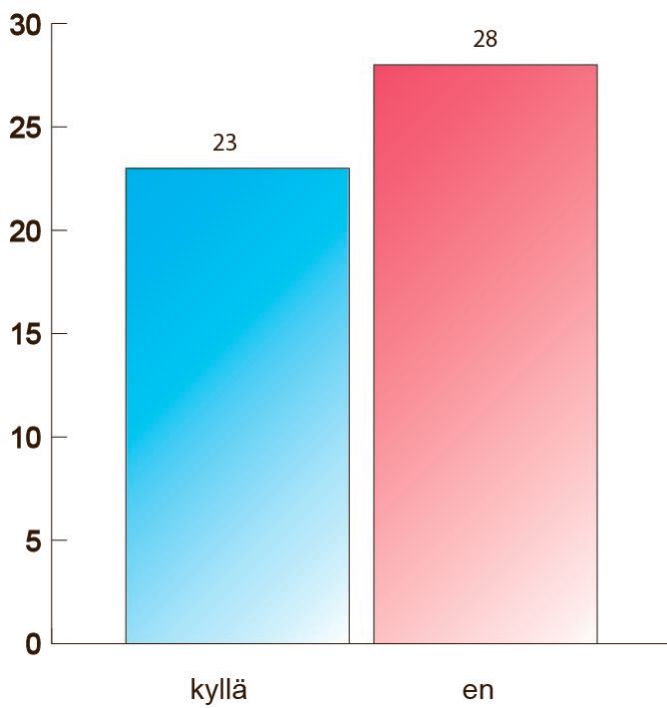
Keväällä 2013 lähetettiin kaikkiin toimipisteisiin kysely lapsen osallistumisesta hoito- ja kasvatussuunnitelman neuvotteluihin ja asiakassuunnitelman neuvotteluihin (LIITE 1.). Vastauksia tuli yhteensä 49 kappaletta seuraavasti: Punkaharju 10 kpl, Tapiola 11 kpl, Vihanti 8 kpl, Tampere 2 kpl, Vaajakoski 6 kpl, Kaarina 12 kpl.

Lasten vastaukset avoimiin kysymyksiin yhteenvedona ovat tämän raportin liitteissä (LIITE 2). Avoimia kysymyksiä olivat: 1) Millä tavoin voit osallistua sinua koskevien päätösten tekemiseen? 5) Jos et ole osallistunut neuvotteluun, niin miksi et? 6) Mikä helpottaisi oman mielipiteen kertomista? 7) Millainen asiakassuunnitelman neuvottelutilanne tai hoito- ja kasvatussuunnitelman neuvottelutilanne olisi mielestäsi hyvä? Kerro ideoita! 8) Mitä muuta haluat asiasta sanoa?

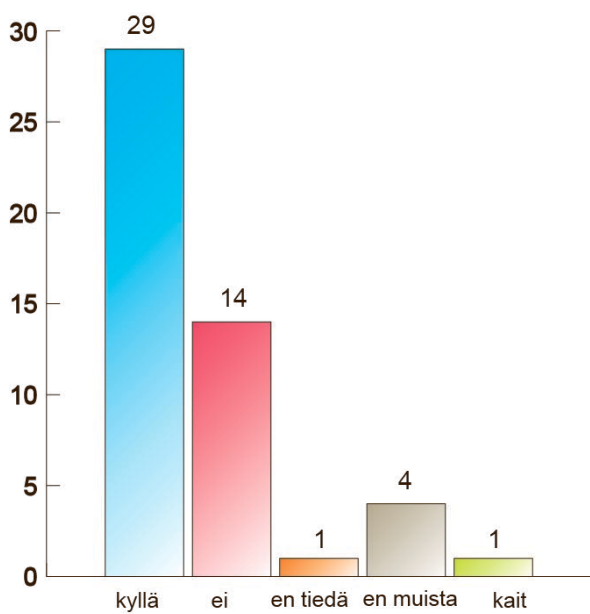
2. Tiedätkö, mikä on asiakassuunnitelman neuvottelu?

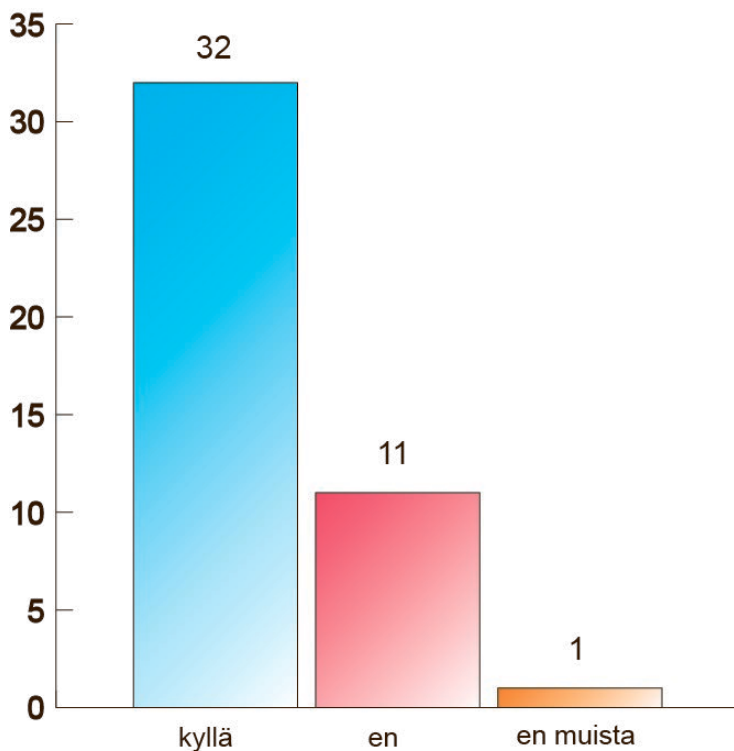
3. Tiedätkö, mikä on hoito- ja kasvatussuunnitelman neuvottelu?

4. Onko sinua pyydetty osallistumaan neuvotteluun?

5. Oletko ollut neuvottelussa mukana?

Osallisuus itseä koskevassa päätöksenteossa

Kokouksiin ja neuvotteluihin liittyvät ajatukset pohjautuvat lasten mielipiteisiin ja kommentteihin, joita he ilmaisivat ”Kysely lapsille ja nuorille osallistumisesta hoito- ja kasvatussuunnitelman neuvotteluihin ja asiakassuunnitelman neuvotteluihin” -selvityksessä. Työryhmä kokosi lasten vastauksia jaotellen ne ennen kokousta, kokouksessa ja kokouksen jälkeen otsikoiden alle. Kyselyn pohjalta tehtiin suositus kokouskäytännöistä. (LIITE 3.) Työryhmä päätti tehdä näistä lasten kokouskäytäntötoiveista esitteen jaettavaksi lapsille. Esite on työn alla, tekstin tuottivat lapset kyselyssä ja esitteen kuvittaa lapsikylän jälkihuollossa oleva nuori.

LAPSEN OSALLISUUS TOIMIPISTEIDEN ARJESSA

Toimipisteisiin lähetettiin kysely: Minkälaisia lapsen osallisuuden mahdollistavia käytäntöjä on jo olemassa toimipisteissänne sosiaalityössä ja arjessa?

Lapsilta ja nuorilta kysytään kodin ja osaston arjessa mielipidettä monenlaisiin arkisiin asioihin esim. viikon ruokalistaan tai päivän ruokaan saa esittää toiveita, oman huoneen sisustukseen saa vaikuttaa ja omat vaatteensa useimmiten valita. Monessa toimipisteessä pidetään kotikokouksia tai nuorten kokouksia, joissa lapset ja nuoret saavat vaikuttaa mm. kodin/osaston sääntöihin, yhteisiin retkiin, viikon ohjelman suunnitteluun ja toimipisteen yhteisiin tapahtumiin osallistumiseen. Lasten kanssa suunnitellaan yhdessä juhlien viettoa. Mikäli lapselta joudutaan kieltämään jotakin, se yritetään perustella lapselle, joissakin kodeissa mietitään yhdessä seuraamuksia sääntörikkomuksista.

Lapsikylissä lapset voivat mennä juttelemaan kylän sosiaalityöntekijän kanssa mieltään askarruttavista asioista. Lapsilla/nuorilla on myös mahdollisuus vaikuttaa omaohjaajan tai kylän ohjaajan kanssa vietettävän ajan suunnitteluun.

Monessa toimipisteessä lapset ja nuoret osallistuvat kuntaan lähetettävän kausikoosteen kirjoittamiseen ja he saavat lähettää kausikoosteen yhteydessä omia terveisiään lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Kehittämiskohteina mainittiin lasten ja nuorten suunniteltujen henkilökohtaisten tapaamisten lisääminen kylän sosiaalityöntekijän kanssa, kotikokouksien lisääminen ja lapsen elämänhistorian säännöllisempi ja suunnitelmallinen työstäminen lapsen kanssa.

Opinnäytetyöt

Sari Carlsson (2012). AINUTKERTAINEN LAPSUUTENI. Lasten kokemuksia osallisuudesta Kaarinan SOS-lapsikylässä

Sari Carlssonin keväällä 2012 toteuttaman opinnäytetyön aiheena oli huostaanotetun ja Kaarinan SOS-lapsikylään sijoitetun lapsen osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien kokemuksen selvittäminen lapsikyläkodissa ja Kaarinan SOS-lapsikylässä. Tutkimuskysymyksenä oli: Miten koen saavani osallistua ja vaikuttaa omiin asioihini arkielämässä omassa lapsikyläkodissa ja Kaarinan SOS-lapsikylässä?

Ne olosuhteet, joissa lapsi elää, ovat määrittämässä lapsen osallisuuden ja osallistumisen mahdollisuuksia paljonkin. Lastensuojelun toimipaikan rakenteet ja vakiintuneet tavat ja arkikäytännöt eivät välttämättä tue lasten osallisuuden vahvistumista. Käytännön lastensuojelutyössä osallisuuden vahvistamisen tavoite ei aina toteudu itsestään selvyytensä.

Osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuden kokemuksia kuvaavista ainekirjoituksista erottui selkeästi erilaisia teemoja. Yhdeksi selkeäksi isoksi teemaksi nousi odotettavasti lasten kokemus yleensä mahdollisuuksista vaikuttaa, osallistua ja ilmoittaa mielipiteensä. Tutkimukseen osallistuneista lapsista ja nuorista yli 70 % (10) koki yleisesti voivansa vaikuttaa riittävästi omiin asioihinsa arkielämässään Kaarinan SOS-lapsikylässä. Heillä oli myös kokemus kuulluksi tulemisesta. Kuitenkin ainekirjoitukseen osallistuneista lapsista 28 % koki toisaalta, että heillä ei ole sananvaltaa riittävästi eikä heidän mielipiteillään ole merkitystä.

Selkeiksi isoiksi yhteisiksi pääteemoiksi lasten kirjoituksista nousivat vapaa-aika, lasten omat henkilökohtaiset asiat, kodin säännöt ja tavat sekä yhteydenpito lapsen omiin vanhempiin ja läheisiin ihmisiin. Nämä asiat olivat tälle tutkimusjoukolle yhteisiä ja tärkeitä asioita, joista he kirjoittivat pohtiessaan osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksiaan.

Kaikki tutkimukseen osallistuneet lapset kokivat voivansa vaikuttaa omiin henkilökohtaisiin asioihinsa. Eniten ainekirjoituksista tuli kokemuksellista tietoa lasten mahdollisuudesta vaikuttaa vapaa-ajan viettoonsa. Kodin sääntöihin ja tapoihin vaikuttamisen mahdollisuudesta kirjoitti kaksi kolmasosaa (10) lapsista. Puolet lapsista kertoi voivansa vaikuttaa yhteydenpitoon lapsen omiin läheisiin. Lapset esittivät myös toiveita asioista, joihin he toivoisivat voivansa nykyistä enemmän vaikuttaa.

Jokainen tutkimukseen osallistuneista lapsista ja nuorista kirjoitti voivansa vaikuttaa omiin henkilökohtaisiin asioihinsa. Eniten lapset ja nuoret kokivat tyytyväisyyttä siitä, että he saivat vaikuttaa omien vaatteidensa valintaan ja yleensä pukeutumistyyliinsä. Lapset ja nuoret iloitsivat siitä, että heillä oli mahdollisuus päättää omien rahojensa käyttämisestä. Lapset ja nuoret pystyivät omasta mielestään vaikuttamaan hyvin oman vapaa-aikansa viettämiseen. Tärkeiksi he kokivat myös sen, että he pystyivät vaikuttamaan omiin harrastuksiinsa. Esille nousi erityisesti mahdollisuus käyttää tietokonetta, pelata tietokonepelejä, PlayStationia ja muita elektroniikkapelejä. TV:n ja videoiden katsomiseen lapset kokivat myös saavansa vaikuttaa.

Päätulosten ja johtopäätösten mukaan lasten ja nuorten osallisuus toteutui pääpiirteittäin hyvin Kaarinan SOS- lapsikylässä. Tutkimus osoitti, että lapset ja nuoret olivat valmiita kirjoittamaan kokemuksistaan ja heillä oli paljon moniäänisiä mielipiteitä omasta elämästään ja omista asioistaan.

Lapset ja nuoret kokivat Kaarinan SOS-lapsikylässä osallisuutta ja heillä oli tämän tutkimuksen mukaan kokemus siitä, että he voivat olla vaikuttamassa päätöksentekoon. Ainekirjoituksista nousi myös esille sellaisia asioita, joihin lapset toivoisivat voivansa vaikuttaa nykyistä enemmän ja mihin he tällä hetkellä eivät kokeneet voivansa vaikuttaa riittävästi.

Tämä tutkimus antoi arvokasta tietoa lasten ja nuorten elämästä Kaarinan SOS-lapsikylässä. Kaarinan lapsikylän ensimmäiset lapset ja nuoret ovat näissä ainekirjoituksissa kuvanneet omaa kokemustaan osallisuudestaan ja vaikuttamismahdollisuuden kokemuksistaan. Pelkästään Kaarinan lapsikylän lapsilta ei ole aiemmin kysytty heidän kokemuksistaan näin kattavasti. Uusimpana Suomen lapsikylänä haluamme kehittää toimintaamme vielä lapsilähtöisemmäksi. Tutkimalla ja kysymällä kylässä lapsuutensa vuodet sijoitettuna eläneiltä lapsilta ja nuorilta heidän kokemuksiaan, voimme saada aidointa ja todellista tietoa.

JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

- Lapset ovat valmiita kirjoittamaan kokemuksistaan.
- Vapaa ainekirjoitus antoi lapsille mahdollisuuden nostaa heille tärkeimpiä asioita esille.
- Lapset havainnoivat, ymmärtävät asioita ja merkityksiä paljon, ovat rohkeita ja avoimia ja luottavat siihen, että heidän mielipiteillään on arvoa ja ne otetaan huomioon.
- Kaarinan SOS-lapsikylässä lapsilla on paljon kokemuksia osallisuudesta ja vaikuttamisen mahdollisuudesta.
- Käytettävät työmenetelmät ja käytännöt edistävät lasten osallisuutta.
- Arjen kuuleminen toteutuu usein.
- Kodinomainen ympäristö, luottamuksellinen ja avoin vuorovaikutus edistää osallisuuden toteutumista.

KEHITTÄMISKOhteita

- Entistä säännöllisempi lasten kuuleminen osaksi arkikäytäntöä.
- Kotikokouksia säännöllisesti – tuovat lisää yhteistä keskustelua.
- Asioiden kirjaaminen, tavoitteiden asettaminen ja kehittämisnäkökulma kodin lasten asioihin tuo lisää lasten mielipiteiden näkyvyyttä.
- Kodin tiimin kehityskeskustelu lisää yhteistä työnäkyä ja käytäntöjä.
- Prosessien selittäminen lapsille - heidän ottaminen mukaan luomaan ja kehittämään yhteistä arkielämää lapsikyläkodissa lisää osallisuutta.

Ernvall, Ida ; Jahnukainen, Johannes (2013). Lapsen osallisuus Tapiolan SOS-lapsikylän arjessa.

Opinnäytetyössä kartoitettiin Tapiolan SOS-lapsikylässä asuvien nuorten kokemuksia arjen osallisuuden toteutumisesta. Nuoret nostivat esiin mm. erilaisia aikuisvetoisia tilaisuuksia, joissa lasten on mahdollista kertoa mielipiteitään ja ideoitaan. Nuorten iltojen kaltaisissa tilaisuuksissa ja arkisissa kohtaamisissa ohjaajan rooli korostui. Kuitenkin esimerkiksi nuorten illoissa ja muissa vastaavissa tilaisuuksissa on lasten kuulumisten ja ideoiden tiedusteleminen vähentynyt. Kylän yhteisissä asioissa nuoret kääntyvät kylänjohtajan tai kylän sosiaalityöntekijän puoleen. Nuoret kokivat myös, että lapsikylävanhempi voi viedä lapsen välittämää viestiä eteenpäin asioista päättävälle taholle.

Nuorten kokemus on, että Tapiolan SOS-lapsikylässä toteutetaan lasten aloitteesta lähtenyt toimintaa. Nuoret kokevat myös, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa esimerkiksi kodin säännöistä sopimiseen ja niiden muuttamiseen. Kodin yhteisten sääntöjen laatimiseen osallistuminen vastuuttaakin nuoria myös toimimaan yhteisesti sovittujen sääntöjen mukaisesti. Asioihin vaikuttaminen riippuu paljon lapsen omasta aktiivisuudesta. Tapiolan SOS-lapsikylässä aikuiset eivät ole aktiivisesti kyselleet lapsilta esimerkiksi kehittämisehdotuksia tai ideoita.

Aikuisten on yhä enemmän huomioitava lapsia päivittäisessä kanssakäymisessä. Ammattiryhmästä riippumatta ohjaajien, lapsikylävanhempien ja lapsikylävanhempien sijaisten on kuunneltava lapsia ja tuettava lapsia mielipiteiden ilmaisemisessa. Vastanneet nuoret kokivat, että aikuisten suuri lukumäärä ja erilaiset roolit eivät ole esteenä lapsen ja aikuisen väliselle vuorovaikutukselle. Nuorten vastausten mukaan lähes kaikille Tapiolan SOS-lapsikylän työntekijöille on helppo puhua. Lapsikylävanhemman rooli kuitenkin korostui tärkeimpänä kylän aikuisena. Lapset luottavat siihen, että lapsikylävanhemman puoleen voi kääntyä asiasta riippumatta ja että lapsikylävanhempi vie lapsen asiaa myös tarvittaessa eteenpäin ylemmille tahoille. Kynnys oman mielipiteensä ilmaisemiseen on matala lapsen ja lapsikylävanhemman välisessä suhteessa.

Lapsen oma aktiivisuus ja oma-aloitteisuus ovat asioita, joita Tapiolan SOS-lapsikylän työntekijät pystyvät arjen toiminnoissa tukemaan. Luottamussuhteen rakentaminen ja lasten mielipiteiden huomioon ottaminen kaikissa arjen tilanteissa edesauttaa toimivan vuorovaikutuksen kehittymistä. Koska nuoret kokevat että kaikille aikuiselle on helppo puhua, kaikkien lapsikylässä työskentelevien aikuisten olisi siis pyrittävä tukemaan lapsia ilmaisemaan itseään ja toiveitaan.

”Enne oli nuorten ilta... sit oli ne lasten palaverit”

Tapiolan SOS-lapsikylässä olisi tarve uusille aikuisten ja lasten välisille viestintämuodoille. Nuoret mainitsivat että heti uuden idean tullessa mieleen, olisi tärkeää että se olisi mahdollista viedä eteenpäin saman tien. Eräänlainen idealaatikko tai muu vastaava, sekä mobiili-, sekä sähköisen viestinnän mahdollisuus nostettiin esiin.

Kehittämiskohteita Tapiolan SOS-lapsikylän lasten osallisuuden edistämiseksi

- lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus, päivittäiset kohtaamiset, kiinnostuneisuus lasten asioista
- lapsikylävanhemman vastuu lapsen ja nuoren viestin eteenpäin viejänä
- lasten oma-aloitteisuuden ja aktiivisuuden tukeminen
- lasten palavereiden ja nuorten iltojen kaltaiset tilaisuudet, joissa aikuiset aktiivisesti osallistavat lapsia (lisätty jo)

- uusia aikuisten ja lasten välisiä viestintämuotoja (ILSU ja aloitelaatikko tulleet jo)

Lapsikylätyössä lasten osallisuudesta on tehty kaksi muutakin opinnäytetyötä. Kimmo Honkanen on tutkinut Punkaharjun lapsikylän nuorten osallisuutta kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelman opinnäytetyössään Nuorten osallisuus SOS -lapsikylässä huhtikuussa 2013. Riikka Jokela (2013) on haastatellut viittä lapsikylässä asuvaa nuorta heidän kokemuksistaan sosiaalityön pro gradu työssään KUULLAAN, MUTTA KUUNNELLAANKO? Huostaan otetun ja sijoitetun lapsen kokemuksia osallisuudesta lastensuojelunasiakkuudessaan.

YHTEENVETO TYÖRYHMÄN TAVOITTEISTA, TYÖSKENTELYSTÄ JA TUOTOKSISTA

Työryhmän työskentelyn tavoitteina oli

- 1) Kartoittaa jo olemassa olevia lapsen osallisuuden muotoja toimipisteissä:
 - kysely lapsille → kokouskäytännöt (LIITE 3.)
 - kysely toimipisteisiin → yhteenveto
 - opinnäytetyöt
 - olemassa olevien toimintakäytäntöjen tarkastelu
- 2) Lisätä tietoa ja ymmärrystä lapsen oikeudesta osallisuuteen
 - Pesäpuun kiertue
 - Pesäpuun raportti ja yhteenveto, osallisuuspäivästä jokaiselle toimipisteille omat materiaalit jatkotyöskentelyä varten
 - SOS lapsikylän kehittämispäivät 2013 ja 2014
 - Osallisuus itseä koskevassa päätöksenteossa, kokouskäytännöt -työpaperi (LIITE 3.)
 - linkit lapsen osallisuutta vahvistavia menetelmiä esitteleville nettisivuille (sisäinen verkko)
- 3) Ideoida osallisuuden vahvistamisen keinoja
 - suositukset
 - Pesäpuun kiertue
 - linkit lapsen osallisuutta vahvistaviin työmenetelmiin (sisäinen verkko)
 - kokouskäytännöt työpaperi (LIITE 3.)
 - sisäisessä verkossa Lastensuojeluosiossa oma alaotsikko Lapsen osallisuus ja siellä materiaalia
- 4) ILSU, lasten ja nuorten sähköinen palautejärjestelmä SOS-Lapsikylän www-sivuilla
 - otettiin käyttöön marraskuussa 2013

SUOSITUKSET

Osallisuuden lupaus

Osallisuuden lupauksen pohjana toimii Shierin (2001) osallisuuden viisi tasoa:

- 1) Lapsia kuunnellaan
- 2) Lapsia tuetaan mielipiteiden ilmaisemisessa
- 3) Lasten näkemykset otetaan huomioon
- 4) Lapset otetaan mukaan päätöksentekoon
- 5) Lasten kanssa jaetaan valtaa ja vastuuta

Työryhmän suositukset perustuvat työryhmän toimipisteisiin tekemiin Kysely lapsille ja nuorille osallistumisesta hoito- ja kasvatussuunnitelmanneuvotteluihin ja asiakassuunnitelmanneuvotteluihin ja Osallisuuden mahdollistavia käytäntöjä toimipisteissä sekä lapsikylätyöhön liittyviin osallisuutta käsitteleviin opinnäytetöihin (Carlsson 2012, Ernvall & Jahnukainen 2013, Honkanen 2013), Pesäpuu ry:n osallisuuskierrokseseen SOS -lapsikyläyhdistyksen toimipisteissä, SOS -lapsikylätoimintakäsikirjaan ja julkaisuun Olen sitä mieltä, että... SOS-lapsikylissä ja nuorisokodissa asuvien lasten ja nuorten mielipiteitä arjesta, osallisuudesta ja oikeuksista (Koisti-Auer 2009).

Osallisuuden lupaus on Lapsen osallisuuden vahvistaminen -työryhmän suositus työntekijöiden lupaukseksi siitä, miten he sitoutuvat vahvistamaan lapsen osallisuutta. Toimipisteissä lupausta täydennetään toimintatavoilla ja menetelmillä, joilla konkreettisesti kutakin osallisuuden tasoa toteutetaan. Työryhmä on myös koonnut materiaalia, jonka avulla lapsen osallisuutta voidaan vahvistaa.

Johannes Jahnukainen on yhdessä muutaman Tapiolan lapsikylän lapsen kanssa kääntänyt aikuisten lupauksen lapsen kielelle. Kaarinassa lasten johtoryhmässä lapset ja nuoret ovat kertoneet, mitä he ymmärtävät lapsen osallisuuden tasoilla.

Lupauksen tasot

Kuuntelen lasta

Lapsi saa valita itselleen sopivan aikuisen, jolle haluaa kertoa ajatuksistaan. Lupaam lapselle, että olen valmis kuulemaan ja herkkä tunnistamaan hetken ja tilanteen, jonka lapsi valitsee. Lupaam pysähtyä lapsen äärelle ja kuuntelen lasta.

Lapsen käänös:

Lapsi kertoo aikuiselle tärkeen asian. Aikuinen on valmiina kuuntelemaan. Aikuinen pitää lupauksensa. Saa valita itselleen sopivan hetken ja sen jolle kertoo tärkeitä asioita. Lupaam meille lapsille että oot valmis kuuntelemaan. Me lapset saadaan valita. Saa saat kertoa kelle aikuiselle vaan sun tärkeistä asioista. Saa voit sanoa sun mielipiteen aina.

Tuen lasta mielipiteiden ilmaisussa

Rohkaisen lasta kertomaan mielipiteensä. Kysyn lapselta hänen mielipidettään pieniin ja suuriin asioihin. Lupaam olla aidosti kiinnostunut lapsen mielipiteistä. Lupaam, että mahdollistan lapselle ominaisen tavan ilmaista mielipiteensä, ajatuksensa ja tunteensa.

Lupaam erityisen tarkasti tukea lasta ilmaisemaan mielipiteensä hänen elämänsä koskevassa päätöksenteossa.

Lapsen käänös:

Lapsi saa sanoa mielipiteen ja aikuinen ottaa sen hyvin. Lapsi saa ilmaista mielipiteen. Saa ilmaista millä tavalla haluaa. Aikuinen tukee lasta elämän valinnoissa. Et hylkää ehdotuksia. Lupaam, että tuet mua mun asioissa. Saa haluat tietää mun mielipiteen.

Otan lapsen näkemykset huomioon

Lupa antaa lapselle tietoa, jotta hän voi muodostaa mielipiteensä. Rakennan lapselle mahdollisuuksia ilmaista toiveitaan ja mielipiteitään. Lupa selvittää lapsen näkemykset ja dokumentoida ne, erityisesti jos niillä on vaikutusta lastensuojeluun liittyvään päätöksentekoon. Lupa huomioida lapsen mielipiteen toiminnassani ja päätöksissäni. Autan lasta ymmärtämään, miten hänen näkemyksensä on huomioitu.

Lapsen käännös:

Lapsen mielipidettä kunnioitetaan. Lapselle kerrotaan kun hänen toiveensa on toteutettu. Lapselle selitetään asia ennen mielipiteen kysymistä. Lapsen mielipiteet kirjoitetaan ylös. Lapselle kerrotaan päätöksistä ja otetaan huomioon mielipide. Kerrotaan miksi päätös on tehty. Jos lapsi on pettynyt, niin aikuinen kertoo mitä voi tehdä. Kerrot, jos toiveeni toteutuu.

LAPSEN OIKEUKSIEN SOPIMUKSEN EDELLYTTÄMÄ MINIMITASO ↑

Otan lapsen mukaan päätöksentekoon

Annan lapselle mahdollisuuden vaikuttaa arjen asioihin. Lupa rakentaa päätöksentekotilanteet lasta kunnioittaviksi ja kannustan lasta osallistumaan niihin. Järjestän esimerkiksi kotikokouksia, joissa luodaan yhteisiä käytäntöjä ja sääntöjä. Lupa kehittää ja ideoida lapsen osallisuutta tukevia rakenteita ja toimintakäytäntöjä.

Selitan lapselle, millä perusteilla häntä koskevat päätökset on tehty. Annan lapselle tietoa, kehen hän voi olla yhteydessä ja mitä hänen on tehtävä, jos hän on tyytymätön itseään koskeviin päätöksiin.

Lapsen käännös:

Saa vaikuttaa asioihin. Aikuinen tekee lapselle osallistumisesta mukavan. Aikuinen pyytää mukaan. Aikuinen järjestää kotikokouksia, jossa päätetään kaikki yhdessä.

Jaan lapsen kanssa valtaa ja vastuuta

Lupa kohdata lapsen yksilöllisesti, jakaa valtaa ja vastuuta lapsen kanssa ikä- ja kehitystason mukaisesti. Lupa kannustaa lasta tekemään päätöksiä. Tuen sekä onnistumisissa että vaikeuksissa ja kannusta lasta yrittämään uudelleen. Lupa auttaa lasta osallistumaan ja vaikuttamaan oman elämänsä kulkuun. Lupa luottaa lapsen kykyyn tehdä päätöksiä.

Lapsen käännös:

Aikuinen kohtelee lasta niinku sen ikästä kuuluu. Aikuinen kannustaa lasta elämään. Aikuinen luottaa lapseen. Sä tuet mua mun asioissa.

Osallisuustyöryhmän suositukset

- Osallisuus itseä koskevassa päätöksenteossa, kokouskäytännöt -työpaperista (LIITE 3.) tehdään "Valtaistuimella vaikuttamassa" -esite, joka jaetaan jokaiselle lapsikylässä asuvalle lapselle. Lapselle kerrotaan heidän oikeudestaan osallisuuteen itseään koskevassa päätöksenteossa ja kysytään toiveita asiakassuunnitelmaneuvoittelua ja hoito- ja kasvatussuunnitelmaneuvoitteluita varten.
- Toimipisteissä esitellään ja otetaan käyttöön työryhmän suositus Osallisuuden lupaus ja toimipisteet itse konkretisoivat, miten nämä asiat toteutetaan.

- Osallisuuden lupaus -juliste menee jokaiseen lapsikyläkotiin ja yhteisiin tiloihin toimipisteissä. Juliste on näkyvässä, jotta lapset ovat tietoisia lupauksestamme.
- Sähköisestä palautesivustosta ILSUsta (= tulee sanoista ilo ja suru) kerrotaan lapsille ja sen aktiiviseen käyttöön rohkaistaan lapsia.
- Yksittäisen lapsen osallisuuden toteuttamisen suunnitelma otetaan käyttöön osana hoito- ja kasvatussuunnitelmaa ja osana hyvinvoinnin ja valmiuksien arviointia
- Toimipisteissä käydään läpi työryhmässä kirjatut jo olemassa olevat osallisuutta vahvistavat käytännöt (sisäinen verkko).
- Toimipisteissä tutustutaan linkkeihin lapsen osallisuutta vahvistavista työmenetelmistä (sisäinen verkko).
- Sisäisissä auditoinneissa, jotka ovat osa omavalvontaa, otetaan käyttöön kysymykset lapsen osallisuuden toteutumisesta toimipisteessä.
- Toimipisteissä jatketaan Pesäpuun foorumien työskentelyä, toimipisteet ovat saaneet oman päivänsä kuvat ja muistiot.
- Osallisuuden kehittäminen ja vahvistaminen edelleen lapsikylätyössä, sen arviointi ja seuranta.
- Kehittäjäryhmien vetäjien koulutus joka toimipisteen 1 -2 työntekijälle
- Sari Carlsson toteuttaa osana opintojaan Turun ammattikorkeakoulussa kehittämishankkeen MUKANA, KERTOMASSA JA VAIKUTTAMASSA - LAPSET MUKANA SOS- LAPSIKYLÄ: N SIJAISHUOLTOA KEHITTÄMÄSSÄ. Tämän kehittämishankkeen tavoitteena on jokaisessa toimipisteessä nuorista ja lapsista koostuvan kehittäjätyöryhmän käynnistäminen. Lisäksi tavoitteena on, että yhdistyksen kehittämispäivillä on vuosittain mukana kokemusasiantuntijanuoret yhteisessä keskustelussa aikuisten kanssa.
- Osallisuuden lupaus -kortti (LIITE 4.) otetaan käyttöön esim. saatekirjepohjana postituksissa, markkinointimateriaalina.
- Valtaistuimella vaikuttamassa -esite otetaan käyttöön markkinointimateriaalina.
- Sisäiseen verkkoon ideoiden vaihtotori (ryhmätyötila) osallisuutta vahvistavista hyvistä käytännöistä.

LÄHTEET

Carlsson Sari (2012). Ainutkertainen lapsuuteni. Lasten kokemuksia osallisuudesta Kaarinan SOS-lapsikylässä. Diakonia ammattikorkeakoulu. Pori.

Ernvall Ida, Jahnukainen Johannes (2013). Lapsen osallisuus Tapiolan SOS-lapsikylän arjessa. Laurea ammattikorkeakoulu. Espoo.

Honkanen Kimmo (2013). Nuorten osallisuus SOS-lapsikylässä. Mikkelin ammattikorkeakoulu.

Koisti-Auer Anna-Liisa (2009). Olen sitä mieltä, että... SOS-lapsikylissä ja –nuorisokodissa asuvien nuorten mielipiteitä arjesta, osallisuudesta ja oikeuksista.

SOS-LAPSIKYLIEN TOIMINTAKÄSIKIRJA (2009).

LIITE 1.

KYSELY LAPSILLE JA NUORILLE OSALLISTUMISESTA HOITO- JA KASVATUSSUUNNITELMANEUVOTTELUIHIN JA ASIASKASSUUNNITELMANEUVOTTELUIHIN

1. Millä tavoin voit osallistua sinua koskevien päätösten tekemiseen?

2. Tiedätkö, mikä on asiakassuunnitelmaneuvottelu?

kyllä _____ en _____

3. Tiedätkö, mikä on hoito- ja kasvatussuunnitelmaneuvottelu?

kyllä _____ en _____

4. Onko sinua pyydetty osallistumaan neuvotteluun?

kyllä _____ ei _____

5. Oletko ollut neuvottelussa mukana?

kyllä _____ en _____

Jos et ole osallistunut, miksi et?

6. Mikä helpottaisi oman mielipiteen kertomista?

7. Millainen asiakassuunnitelmaneuvoittelutilanne tai hoito- ja kasvatussuunnitelmaneuvoittelutilanne olisi mielestäsi hyvä? Kerro ideoita!

8. Mitä muuta haluat asiasta sanoa?

KIITOS VASTAUKSISTA !

LIITE 2.

YHTEENVETO VASTAUKSISTA KYSELYYN LAPSILLE JA NUORILLE OSALLISTUMISESTA HOITO- JA KASVATUSSUUNNITELMANEUVOTTELUIHIN JA ASIASKASSUUNNITELMANEUVOTTELUIHIN

Kevät 2013

Vastauksia:

Punkaharju: 10 kpl

Tapiola: 11 kpl

Vihanti: 8 kpl

Tampere: 2 kpl

Vaajakoski: 6 kpl

Kaarina: 12 kpl

Lappi: -

yht. 49 kpl

1. Millä tavoin voit osallistua sinua koskevien päätösten tekemiseen?

- Puhumalla aikuiselle, kotia koskeviin asioihin kotipalaverissa
- Ai siihen mitä mä teen? Voin sanoa, mitä haluan. Haluan Tivoliin.
- Kysyä joltain aikuiselta joka menee neuvotteluun.
- Vanhempi kysyy asioita.
- Asiakassuunnittelu ja neuvottelu, kotitiimi.
- Enpä oikeestaan keksi mittään.
- Asiakassuunnitelmassa, kotipalaverissa.
- Ilmaiseamalla oman mielipiteen minua koskevissa asioissa.
- Puhumalla sossulle, keskustelemalla.
- Voin tehdä ehdotuksia.
- Voin ilmaista oman mielipiteeni.
- Menemällä palaveriin.
- Suostumalla tekemään yhteistyötä.
- Nuorten palaveri.
- Puhumalla niistä palaverissa.
- Minulta kysytään mielipidettä joistain asioista, kuten: miltä asia kuulostaa jne.
- Aika helposti, esim. palaverilla ja keskustelemalla kodissa, mutta useimmat ja isommat palaverit ja päätökset minusta käydään aikuisten kesken.
- Vastaamalla kysymyksiin ja kysymällä asioita.
- Saan olla mukana neuvotteluissa.
- Puhun niistä aikuisten kanssa.
- Menemällä asiakassuunnitelmaneuvoitteluun.
- Kirjoittamalla paperille mitä ja miten haluan, että minua kuullaan. Voin myös osallistua niin, että kirjoitan paperille mitä haluan että palaverissani jutellaan ja voin myös olla palaverissa mukana.
- Mielipiteiden esittäminen. Läsnäolo. Omien ajatusten ja ehdotusten kertominen.
- Menemällä sellaseen palaveriin, kertomalla milloin haluaisin äidin luokse.
- Sanomalla asioita, joista haluan, että niistä keskustellaan, sanomalla sen lapsikylä-äidille ennen asiakassuunnitelmaneuvoittelua.
- Puhumalla.
- Osallistumalla palaveriin.

- Sanomalla haluavansa mukaan.
- Puhumalla.
- Sanomalla aikuisille.
- Mä voin mennä aikuisille kertomaan mitä uudistuksia haluan kylään. Ilmaisen mielipiteeni kokouksissa ja sanon jos joku ei minulle sovi.
- Puhumalla kotona.
- Aika hyvin.
- Puhumalla.
- Kokouksissa asiat ehdottelemalla.
- Kirjoittamalla tärkeät asiat paperille, ne luetaan sitten siellä missä asiat päätetään.
- Ehdottaa aikuisille.
- Kysymällä aikuisilta onko mahdollista.
- Olemalla mukana neuvotteluissa.
- Otetaan joskus mukaan kokouksiin.
- Kodin palaveri, joskus kotikokous.
- Aika helposti.
- Puhumalla.
- Puhun kodin aikuisen tai lapsikylävanhemman kanssa.
- 4X en tiedä

2. Tiedätkö, mikä on asiakassuunnitelman neuvottelu?

kyllä **33**

en **14**

3. Tiedätkö, mikä on hoito- ja kasvatussuunnitelman neuvottelu?

kyllä **23**

en **28**

4. Onko sinua pyydetty osallistumaan neuvotteluun?

kyllä **29**

ei **14**

en tiedä **1**

en muista **4**

kait **1**

5. Oletko ollut neuvottelussa mukana?

kyllä **32**

en **11**

en muista **1**

Jos et ole osallistunut, miksi et?

viisi vastaajaa eivät itse olleet halunneet osallistua
1. Ei oo pyydetty 2. Koska se on aikuisten asia. 3. On ollut kiireitä. 4. En tiedä. 5. Olen osallistunut, en muista missä. 6. Joskus olen osallistunut, en muista missä.

7. En ole halunnut vain olla mukana tai sitten en ole vain ymmärtänyt mitä palaverissani jutellaan tai en vain ole halunnut olla palaverissa laisinkaan kuuntelemissa haluamani asioita yms. Tai päätösten ja rajoitusten teossa en ole halunnut olla mukana kuuntelemissa.
8. Ei ole sanottu.
9. Ei muista, että olis pyydetty.
10. Joskus ei huvittanut.
11. Ei ole pyydetty mukaan.
12. En tiedä, ei ole pyydetty.
13. Ei ole pyydetty.
14. Hokasi: aikuiset hoitaa –ei mun tarte.
15. Koska en jaksa istua niin pitkään.
16. En mä tiedä.
17. Ei ehkä ole pyydetty.
18. En tiedä.
19. ”Niin nuori”

6. Mikä helpottaisi oman mielipiteen kertomista neuvottelussa?

1. Sanoo mitä on asiaa.
2. Kertomalla niin. Helpompi olis kertoa mun äiti ja isille sitte kun ne tulee.
3. Uskallan kertoa asiat.
4. Isosiskon osallistuminen.
5. Jos se olis omassa huoneessa ja siihen osallistuis se aikuinen, jolle haluan sen sanoa.
6. Se että sitä kysytään.
7. Jos isosisko olis mukana.
8. On aikuisia mukana, isä, lapsikylävanhempi.
9. Vastaa vaan kysymyksiin.
10. Ei oo vaikea kertoa.
11. Minusta siellä on helppoa.
12. Parempi suhde sijaisvanhempien kanssa.
13. Neuvottelun ajankohdasta voisi kertoa vaikka viikkoa aikaisemmin, että kerkeisin miettiä, mitä puhuisin, mutta en yleensä kerro kaikkea tai en vastaa kaikkeen oikein, jos minusta tuntuu siltä että kysymys /asia on liian paljon vetoava yksityisasioihini tai tunteisiin tai muuten vain aliarvioiva minua, koska asiat menevät eteenpäin muillekin aikuisillekin.
14. Vähemmän aikuisia.
15. Ettei tarvitsis pelätä jälkiseuraamuksia.
16. Luottamus aikuisiin.
17. Se että minua kuunnellaan enemmän palaverissa ja se että saisin enemmän olla palaverissa mukana ja niin, että minua kuultaisiin enemmän ja sekin helpottaisi, jos puhuttaisiin asioista helpommin, niin että minäkin ymmärtäisin.
18. Olen jo saanut ilmaista mielipiteeni. Toivoisin riittävästi aikaa neuvotteluihin.
19. Ei ole esteitä.
20. Joku tuttu olisi vieressä.
21. Ei ongelmia kertoa.
22. En tiedä, kun en ole osallistunut.
23. Minun on jo helppoa kertoa mielipiteistäni.
24. Jos puhutaan kaikesta mitä papereissa kysytty – haluaisin poimia sieltä tärkeimmät asiat ja puhua niistä.
25. Assupalaveri on ollut tosi hyvä.
26. Hokasi: en halua osallistua.

27. En tajunnut kysymystä, siksi en kommentoi.
28. Neuvottelut pidettäisiin lapsikyläkodissa.
29. En osaa sanoa – en ole ollut paikalla.
30. Se on nyt jo hyvä.
31. 3X jos sitä kysytään.
32. 8 X En tiedä.
33. En ymmärrä.

7. Millainen asiakassuunnitelman neuvottelutilanne tai hoito- ja kasvatussuunnitelman neuvottelutilanne olisi mielestäsi hyvä? Kerro ideoita!

1. Se olis lapsikylällä yhtiksellä, osallistuis kylän sosiaalityöntekijä, vanhempi (lapsikylän) ja isosisko.
2. Yhtiksellä ja joku kylänjohtajan tapanen henkilö osallistuis.
3. Kotona pidettäis, mukana sossu, kylän sosiaalityöntekijä, lapsikylävanhempi ja isosisko.
4. Lapset, mutta ei aikuisia mukana.
5. Siellä tarjottaisiin pullaa tai pientä herkkua ja sais juomista.
6. Täällä kodissa. Keittiön pöydän ääressä.
7. Mun sossu olis mukana ja se olis meidän kodissa.
8. Tilanteissa voisi olla vähemmän aikuisia.
9. Sellanen olisi hyvä, jossa ei voisi painostaa ja mielipiteitä kunnioitetaan.
10. Jotain tekemistä, piirustusjuttuja.
11. Sais pelata tai enemmän tekemistä.
12. Paikalla vain ne, joita asia koskee. Paikka hyvä. Ihan sama missä pidetään assu.
13. Miten on ollu on hyvä.
14. Ei käsiteltäis asioita, jotka eivät liity aiheeseen.
15. Sellainen, että siellä kuunneltaisiin enemmän nuorta ja lapsia ja niin että nuoret saisivat olla puheenvuorossa enemmän.
16. Minä, äiti ja isä osallistuisi ja päätettäisiin yhdestä asiasta.
17. Osallistuisi äiti ja kunnan sosiaalityöntekijä, ehkä lapsikylävanhemmat.
18. Koulupäivän aikana, paikalla ei väliä, hyvää tarjottavaa.
19. Voisi olla enemmän syötävää, muuten hyvä.
20. Toimistolla.
21. Ei tuomitseva, ei tylsä. Kouluajalla. Paikalla ei väliä. Karkkia tai vastaavaa tarjolle.
22. Keksejä ja herkkuja.
23. Toimistolla, äiti, isi, kodin tiimi, kylän sossu, lapsia. Donitseja. Ei kouluajalla.
24. Saisi syödä karkkia.
25. Kouluaikana.
26. Riittävästi aikaa ja ainakin pari ihmistä, jotka ymmärtävät mun tilanteen.
27. Ymmärtävät aikuiset.
28. Ei oman kunnan sossuja.
29. Puhuminen.
30. Paperi.
31. Puhuisin jollekin läheisimmälle aikuiselle, sossulle tai oman kodin aikuiselle.
32. Gallup.
33. Kerron aikuiselle.
34. Kodin aikuisen mukana olo – riippuu aikuisesta.
35. 5 X En tiedä.
36. En ymmärrä.

8. Mitä muuta haluat asiasta sanoa?

1. Rahankäytöstä pitäis puhua.
2. Ohjaajien pitäisi kohdella kaikkia nuoria tasapuolisesti.
3. Kaikilla pitäisi olla aikaa nuorille tai järjestää sitä.
4. En mitään. Olen vasta ekalla luokalla, ei tarvitse osallistua eikä tietää.
5. Tylsä kysely.
6. Niissä ei oo tekemistä ja niitä on ihan riittävä määrä.
7. Omia sosiaalityöntekijöitä on ollu liian monta. Kaikki on jääny eläkkeelle tai äitiyslomalle.
8. Mielopiteitäni ja toivomuksiani voisi ottaa enemmän huomioon.
9. Enpä muuta kun että nuoria voitaisiin kuunnella enemmän ja nuoret saisivat haluaman ammatin, työn ja hyvän koulutuksen yms.
10. Tunnen, että mielipiteitäni kuunnellaan, mutta niillä ei ole vaikutusta.
11. Haluaisin ehkä joskus tulevaisuudessa osallistua neuvotteluihin.
12. Jaa-a kuule, ei oman kunnan sossua mukaan.
13. Joskus olis kiva osallistua. Kerran - et tietäis millaista siellä palaverissa on.
14. Haluan ”kylän” asiat neuvotteluun.
15. Joskus ne tuntuu oudoilta palavereilta, kun siellä on niin paljon porukkaa.
16. Ei muuta.
17. Ei tuu mieleen
18. 3 X en keksi kehitettävää
19. 4 X En mitään.

KIITOS VASTAUKSISTA !

LIITE 3.

LASTEN OSALLISUUDEN VAHVISTAMINEN ITSEÄ KOSKEVASSA PÄÄTÖKSENTEOSSA

Kokouksiin ja neuvotteluihin liittyvät ajatukset pohjautuvat lasten mielipiteisiin ja kommentteihin, joita he ilmaisivat ”Kysely lapsille ja nuorille osallistumisesta hoito- ja kasvatussuunnitelman neuvotteluihin ja asiakassuunnitelman neuvotteluihin” -selvityksessä. Kysely tehtiin osana Lapsen osallisuuden vahvistaminen –hanketta keväällä ja kesällä 2013. Lapset haluavat osallistua, osallisuuden lisääminen on heidän odotuksensa.

Lasten toiveita:

- Asioista puhutaan ymmärrettävällä kielellä.
- Mielipiteitä kuunnellaan ja kunnioitetaan.
- Tuomitseva ja syyllistävä ilmapiiri ei hyvä.
- Lapsella saisi olla tukihenkilö neuvottelussa, lapsen itsensä valitsema tuttu ja turvallinen aikuinen.
- Aikuisten on pidettävä lupauksensa. Jos kerrotaan, että jossain palaverissa puhutaan tietyistä asioista tietyllä tavalla, on niin myös toimittava.
- Aikuisten kannattaa kysyä asioita.
- Palaverit voisi olla joskus kotona ja joskus toimistossa.
- Tarjolla herkkuja!
- Ajankohta mietittäisiin lapsen mukaan. Jotkut eivät halua olla kokousten takia pois koulusta, toisille se sopii hyvin.
- Puhuttava ääneen, miten lapsen asioita kirjataan ja kuka niitä saa lukea.

ENNEN KOKOUSTA

- Palaveriaika on tärkeä suunnitella siten, että kaikki osallistujat, ennen kaikkea lapsi, pääsevät mukaan.
- Mikä on lapsen mielipide kokouspaikasta ja tarjoiluista?
- Lapsella on oikeus tietää hyvissä ajoin, mistä asioista kokouksessa puhutaan ja päätetään sekä ketkä kokoukseen osallistuvat.
- Aikuinen auttaa lasta miettimään, mitä lapsi haluaa kokouksessa sanoa ja miten hän pystyy ajatuksensa ilmaisemaan → Hyvä pohtia, miten asioita käsitellään, ei pelkästään, mitä asioita käsitellään.
- Kaikki lapset eivät jaksaa olla koko aikaa keskittyneesti mukana. Mitä tehdään kun keskittyminen herpaantuu? (tekemistä lapselle mukana, esim. leluja, värityskirjoja)
- Jos lapsi kieltäytyy osallistumasta, on keksittävä keinoja lapsen viestin välittämiseen ja sovittava, kuka viestin kertoo.
- Lapselle on hyvä kertoa, että halutessaan hän voi olla läsnä osan kokouksesta.
- Oikeat asiat oikeisiin kokouksiin
- Asiakassuunnitelman neuvotteluiden käytännöistä voi puhua etukäteen kuntien sosiaalityöntekijöiden kanssa. Tavoitteena on saada lapsen ääni ja mielipiteet yhä enemmän esiin.

KOKOUKSESSA

- Lapset mukaan kokouksiin iästä huolimatta! Pöydän allakin voi olla, kuningatar- / kuningastuoli, vapaus olla hiljaa tai silmät kiinni, mahdollisuus puuhailla ja leikkiä, tarjoilut.

- Kokouksen alussa sovitaan säännöistä ja toimintatavoista, jotta kaikki tietävät, miten puhutaan, kuunnellaan ja toimitaan.
- Kokouksen sisältö, tavoitteet ja kesto puheeksi. Tauotetaan sopivasti. Sovitaan yhdessä, jos lapsi on mukana vain osan aikaa.
- Pyritään siihen, että lapsi aloittaa itse kertomalla omat kuulumisensa ja toiveensa.
- Päätökset toteutuvat arjessa paremmin, kun lapsi on ollut mukana kuulemassa ja vaikuttamassa niihin.
- Mielenpitoen ilmaisu voivaa auttaa esimerkiksi hymynaamat/fiiliskortit/nallekortit tai muut välineet.
- Lopuksi: Miten kokouksessa käsiteltyt asiat vaikuttavat lapsen arkeen?

KOKOUKSEN JÄLKEEN

- Jälkipuinnissa lapsella on mahdollisuus kysyä, korjata ja täydentää mielenpiteitään.
- Lapsen palaute: Mitä haluat neuvottelusta kertoa/sanoa? Mitä sinulle jäi siitä mieleen? Mitä muistat siitä? Miten mielenpiteesi vaikutti asioihin/päätöksiin?

LIITE 4.

OSALLISUUDEN LUPAUS -kortti

 SOS LAPSIKYLÄ

Osallisuuden LUPAUS

Kuuntelemme lapsia:

"Mä saan kertoa kelle aikuiselle vaan mun tärkeistä asioista ja aikuinen ottaa sen hyvin."

"Saat valita itsellesi sopivan aikuisen, jolle haluat kertoa ajatuksistasi. Lupaen pysähtyä ja kuunnella sinua."

Tuemme lapsia mielipiteiden ilmaisemisessa:

"Mä voin sanoo mun mielipiteen aina ja millä tavalla ite haluan. Sä haluat tietää mun mielipiteen."

"Lupaen, että mahdollistan sinulle sopivan tavan ilmaista mielipiteesi, ajatuksesi ja tunteesi. Lupaen tukea ja rohkaista sinua."

Otamme lasten näkemykset huomioon:

"Selität mulle asian ennen mielipiteen kysymistä, kuulet ja kunnioitat mun mielipidettä. Saan vaikuttaa asioihin. Kerrot jos toiveeni toteutuu."

"Lupaen antaa sinulle riittävästi tietoa, että voit muodostaa mielipiteesi. Lupaen selvittää näkemyksesi ja ottaa sen huomioon. Perustelen tehdyt ratkaisut ja miten näkemyksesi ovat vaikuttaneet niihin."

Otamme lapset mukaan päätöksentekoon:

"Sä pyydät mut mukaan päätöksentekoon ja teet osallistumisesta mukavaa. Kerrot mulle päätöksistä, miksi ne on tehty ja mitä voin tehdä, jos olen pettynyt."

"Lupaen kannustaa sinua ja rakentaa tilanteita, joissa haluat osallistua ja tehdä päätöksiä. Autan sinua toimimaan, jos olet tyytymätön itseäsi koskeviin päätöksiin."

Jaamme lasten kanssa valtaa ja vastuuta:

"Luostat muhun ja kohtelet niinku mun ikästä kuuluu. Kannustat mua elämään."

"Lupaen kohdata sinut yksilöllisesti, jakaa valtaa ja vastuuta kanssasi ikä- ja kehitystasosi mukaisesti. Lupaen auttaa sinua vaikuttamaan elämääsi."

SOS-Lapsikylä ry, Lapsen osallisuuden vahvistaminen -työryhmä (Mukaeltu Shierin (2001) osallisuudentasojia)